

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 23. května 2023 ve věci č. 53891/20 – A. E. proti Bulharsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně shledal porušení práva nezletilé stěžovatelky, oběti domácího násilí, dle článků 3 a 14 Úmluvy, z důvodu absence odpovídající právní i praktické ochrany a účinného vyšetřování. Soud současně vyslovil, že odmítnutí ratifikace Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva) je ukazatelem úrovně odhodlání bulharských orgánů účinně bojovat proti domácímu násilí.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka, které bylo v rozhodné době 15 let, tvrdila, že ji ve večerních hodinách v roce 2019 zbil její dospělý přítel. Na pohotovosti ji vyšetřil lékař, který v lékařské zprávě dospěl k závěru, že utrpěla traumatická zranění, jež mohla vzniknout způsobem a v době popsané stěžovatelkou, a která jí způsobila bolest a utrpení. Sociální orgány podaly státnímu zastupitelství oznámení o spáchání trestného činu na nezletilé osobě, přičemž popsaly výše uvedený incident i několik předchozích bití, a požádaly o zahájení přípravného trestního řízení. Státní zastupitelství však po předběžném policejním prověřování tak odmítlo učinit, neboť shledalo, že byl spáchán pouze trestný čin podléhající soukromoprávnímu stíhání, a to ublížení na zdraví z nedbalosti, a že nebyly splněny zákonné podmínky pro to, aby státní zastupitelství mohlo uplatnit svou diskreční pravomoc k zahájení trestního řízení. Následné opravné prostředky stěžovatelky byly odmítnuty.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že byla obětí domácího násilí a stát jí neposkytl odpovídající ochranu.

Soud předně uvedl, že zvláštní zranitelnost obětí domácího násilí a potřeba aktivního zapojení státu do jejich ochrany byly zdůrazněny v řadě mezinárodních nástrojů a judikatuře Soudu (např. *Opuz proti Turecku*, č. 33401/02, rozsudek ze dne 9. června 2009, § 72–86 a *Hajduová proti Slovensku*, č. 2660/03, rozsudek ze dne 30. listopadu 2010, § 46). V relevantních mezinárodních dokumentech panuje shoda, že k poskytnutí účinné ochrany a záruk obětem domácího násilí jsou nezbytná komplexní právní a jiná opatření (*Kurt proti Rakousku*, č. 62903/15, rozsudek velkého senátu ze dne 15. června 2021, § 162). Na tvrzení o domácím násilí je třeba ze strany orgánů státu okamžitě reagovat (tamtéž, § 165 a další odkazy). Při řešení případů domácího násilí je od státních orgánů vyžadována zvláštní pečlivost. Zejména děti a další zranitelné osoby, mezi něž spadají i oběti domácího násilí, mají nárok na ochranu ze strany státu v podobě účinného odstrašení před takovým závažným porušením osobní integrity (*Talpis proti Itálii*, č. 41237/14, rozsudek ze dne 2. března 2017, § 99).

a) Práh závažnosti podle článku 3 Úmluvy

K prahu závažnosti podle článku 3 Úmluvy ohledně domácího násilí Soud ve věci zahrnující opakované případy špatného zacházení po určitou dobu (*Valiulienė proti Litvě*, č. 33234/07, rozsudek ze dne 26. března 2013, § 68 a 70) shledal, že ačkoli stěžovatelka utrpěla drobná fyzická zranění, tato zranění byla umocněna jejími pocity strachu, úzkosti a méněcennosti do té míry, že její špatné zacházení lze považovat za natolik „ponižující“, aby spadalo do působnosti článku 3 Úmluvy.

Dle Soudu v dané věci zacházení se stěžovatelkou dosáhlo požadovaného prahu závažnosti, jelikož lékařská zpráva vydaná po incidentu zaznamenala četné hematomy na obličeji, krku a končetinách. Lékař konstatoval, že zranění mohla být způsobena tak, jak stěžovatelka uvedla, a přivodila jí bolest a utrpení. Stěžovatelka byla nezletilá, fyzicky a emocionálně zranitelná a závislá na agresorovi, a kromě

bolesti a utrpení zažívala dle lékařské zprávy i stres (k otázce psychického dopadu domácího násilí viz např. *Tunikova a ostatní proti Rusku*, č. 55974/16 a 3 další, rozsudek ze dne 14. prosince 2021, § 75).

b) Právní rámec

Dle Soudu právní předpisy neadekvátně reagovaly na domácí násilí na obětech, které samy nebyly schopny zahájit soudní řízení. *Zaprvé*, lehká újma na zdraví vzniklá v souvislosti s domácím násilím byla státními orgány stíhána jen v případě prokázání opakovaného nebo systematického násilí, což dle judikatury obnášelo nejméně tři násilné činy. Proti stěžovatelce byl podle vnitrostátních orgánů spáchán pouze jeden násilný čin. Soud však opakovaně konstatoval, že domácí násilí může způsobit jediný incident, přičemž hrozí reálné riziko nových případů násilí se zvýšenou intenzitou (*Kurt proti Rakousku*, cit. výše, §175). *Zadruhé*, zákon dále vyžadoval trvalé soužití nebo manželství, což reálně znamenalo soužití delší než dva roky. Stěžovatelka nebyla považována za oběť domácího násilí, protože byla nezletilá a v době útoku u agresora bydlela jen několik dní. *Zatřetí*, zákon stanovil minimální hranici závažnosti zranění, aby mohlo být zahájeno trestní stíhání za násilí na nezletilých, pokud nesplňovalo formální požadavky domácího násilí. Předpokládalo se, že nezletilí podají žalobu proti agresorům, což se neslučuje s pozitivní povinností státu odrazovat od násilí na dětech a účinně proti němu bojovat. Zcela na úvážení státního zástupce bylo stíhání agresorů lehkého ublížení na zdraví, které jinak podléhalo soukromoprávní žalobě, kdy se oběti nebyly schopny samy bránit z důvodu stavu bezmocnosti nebo závislosti na agresorovi. Soud tak uzavřel, že zákon nesplňoval pozitivní závazek státu zavést účinný systém postihující všechny formy domácího násilí.

c) Aplikace právního rámce v dané věci

Soud konstatoval, že za situace, kdy se tvrzení týkalo závažného násilí způsobujícího nezletilé stěžovatelce fyzickou bolest a utrpení, existoval veřejný zájem na trestním stíhání. Policie nicméně neprovedla žádné úkony typu výslechu stěžovatelky speciálně vyškolenými odborníky v chráněném prostředí, výslech jejích přátel nebo prověření minulosti agresora. Státní zástupce se přesto spolehl na předběžné šetření provedené policií. Jeho argumentace, že se stěžovatelka odmítla podrobit gynekologickému vyšetření, byla necitlivá a nerespektující její důstojnost. Nadto stěžovatelka upozorňovala na fyzické, nikoli sexuální násilí. Dle Soudu stěžovatelka spadala do výjimečné kategorie případů, kdy státní zástupce mohl v rámci své diskreční pravomoci zahájit trestní stíhání.

Vnitrostátní orgány tak nezletilé stěžovatelce neposkytly odpovídající právní ani praktickou ochranu před domácím násilím, a porušily tedy článek 3 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 3 ÚMLUVY

Soud konstatoval, že se jednalo o třetí případ proti Bulharsku, v němž shledal porušení Úmluvy v důsledku reakce vnitrostátních orgánů na domácí násilí na ženách. V Bulharsku jsou oběťmi domácího násilí především ženy a násilí na ženách je nejvyšší v celé Evropské unii. Statistiky předložené stěžovatelkou byly dostatečné k prokázání jejího nerovného postavení, které vyžadovalo přijetí opatření k nápravě znevýhodnění spojeného s jejím pohlavím. Vláda neprokázala provedení konkrétních politik zaměřených na ochranu obětí domácího násilí a potrestání pachatelů. Řada žen v Bulharsku tak zůstala bez účinné ochrany. Kromě toho lze odmítnutí ratifikace Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva) považovat za ukazatel úrovně odhodlání bulharských orgánů účinně bojovat proti domácímu násilí. Vláda nevyvrátila *prima facie* tvrzení stěžovatelky o obecné pasivitě vnitrostátních orgánů v otázkách domácího násilí. Nebylo tedy nutné, aby stěžovatelka prokázala, že byla individuálně terčem předsudků ze strany vnitrostátních orgánů.

Soud uzavřel, že článek 14 ve spojení s článkem 3 Úmluvy byl porušen.